

PSY 265 - ZMĚNĚNÉ STAVY VĚDOMÍ A NEZVYKLÉ PROŽITKY

ALTERED STATES OF CONSCIOUSNESS AND ANOMALOUS EXPERIENCES

Semestr jaro 2010

Prerekvizity: PSY105 & PSY106

Vyučující: Mgr. Martin Krajča (martin.krajca@gmail.com), FSS MUNI Brno

Předmět je koncipován jako přehled subjektivně prožitkových, kognitivních, sociálních a biologických aspektů změněných stavů vědomí v různých oblastech lidských zkušeností, včetně nezvyklých prožitků.

V rámci jednotlivých tématických okruhů se předpokládá základní seznámení s následujícími aspekty problematiky:

- **Návaznost změněného stavu vědomí a daného fenoménu na jednotlivé hlavní směry a teorie v psychologii**
- **Historický vývoj a současný stav poznání v dané oblasti**
- **Metodologická úskalí zkoumání změněných stavů vědomí a nezvyklých prožitků**
- **Změněné stavy vědomí, nezvyklé prožitky a psychopatologie**
- **Vědecký přístup a metoda zkoumání vs. laický pohled**

Výuka je realizována každý týden. Vzhledem k širokému počtu témat spadající do oblasti změněných stavů vědomí a nezvyklých prožitků proběhne výběr konkrétních fenoménů z jednotlivých tématických okruhů dle domluvy a zájmu studentů na úvodní hodině kurzu.

Obvyklý průběh výuky je následující: v první polovině vyučovací hodiny se předpokládá prezentace teoretického základu k danému okruhu tématů změněných stavů vědomí spolu s příspěvky studentů (viz. možnosti ukončení kurzu). V druhé polovině vyučovací hodiny pak diskuze spolu s řešením praktických případů, problémů a otázek souvisejících s jednotlivými tématy. Běžný průběh kurzu v sobě kombinuje jak teoretickou, tak praktickou část, vyžaduje aktivní zapojení studentů. Proto je účast na hodinách povinná.

Kurz je určen pro studenty **bakalářského studia psychologie**; pro hlubší zájemce o danou tematiku i k prohloubení obecného povědomí a propojení jednotlivých poznatků studentů z hlavních psychologických disciplín (tj. obecné, vývojové, sociální psychologie a psychologie osobnosti) v konkrétních fenoménech.

TÉMATICKÉ OKRUHY:

1. **Úvod do studia změněných stavů vědomí.** Definice vědomí; co je to změněný stav vědomí a jeho jednotlivé varianty; Ganzfeld – mimosmyslová komunikace.
2. **Bdělost.** Smysly - sensorická deprivace; nezvyklé prožitky; vnitřní vs. vnější realita. Introspekce.

3. **Spánek.** Základní fyziologie spánku; smysl spánku; duševní činnost ve spánku. Poruchy spánku. Spánková deprivace.
4. **Sny.** Teorie vysvětlující sny; význam snů z biologického hlediska; výklad obsahu snů; prorocké sny; bdělé snění.
5. **Hypnóza.** Vyvolání hypnotického stavu. Sugescie. Hypnabilita. Vnímání během hypnózy. Aplikace hypnózy: vyvolávání vzpomínek, regresní stavy – minulé životy; klinická aplikace hypnózy.
6. **Trans.** Šamanismus: charakteristika, šamanismus a schizofrenie; pohled na svět; šamanismus a nezvyklé prožitky. Posedlost: charakteristika; objekt posedlosti a vnější proměna. Disociace: definice; identita a disociace; dynamika alternativní osobnosti.
7. **Psychedelika.** Tradiční vs. moderní látky. Vybrané psychadelika a jejich účinky na změněné stavy vědomí; vedlejší účinky; výzkumy v oblasti. Terapeutický potenciál: výzvy a nebezpečí aplikace psychadelik. Psychedelika a mysticismus.
8. **Transcendence:** fenomén flow; vrcholné prožitky; mystické zkušenosti. Spiritualita a transcendence. Meditace: druhy meditace, jednotlivé techniky a jejich působení na vědomí.
9. **Smrt.** Umírání. Prožitky blízkosti smrti (near-death experiences); vize na smrtelné posteli. Mimotělní zkušenosti (out-of-body experience). Prožitky minulých životů. Problematika života po životě.

ZÁKLADNÍ LITERATURA:

BARUŠS, Imants. Alterations of consciousness : an empirical analysis for social scientists. 1st ed. Washington : American psychological association, 2003. 291 s. ISBN 1557989931.

CARDEÑA, Etzel; LYNN, Steven J; KRIPPNER, Stanley. Varieties of anomalous experience: examining the scientific evidence. Washington, DC : American Psychological Association, 2000. 476 s. ISBN 1557986258.

KELLY, Edward F; KELLY, Emily Williams; CRABTREE, Adam. Irreducible mind : toward a psychology for the 21st century. Lanham, Md. : Jason Aronson, 2006. 800 s. ISBN 9780742547926.

Jednotlivé okruhy témat odpovídají obsahu kapitol základní literatury od Baruše. K tématům lze doporučit doplňovat informace i z ostatních dvou titulů s tématy propojené (není těžké je dohledat).

K úvodní hodině:

Plháková, A. (2004). *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. (kapitola Vědomí)

Atkinson, R., et. al. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál. (kapitola Vědomí)

Další literatura bude doplněna k hodinám průběžně dle domluvy probíraných témat.

POŽADAVKY NA UKONČENÍ KURZU:

1. **Pravidelná účast na seminářích.** Možné jsou 2 absence bez postihů. Za každou chybějící lekci navíc lze vypracovat 3 stránkovou esej k probranému tématu, odevzdanou nejpozději před písemnou zkouškou. Více jak 4 absence nejsou povoleny. **Plus aktivní participace na výuce.** Předpokládá se ochota konstruktivně diskutovat o dané problematice; uvažovat o jednotlivých tématech z více úhlů pohledu; empatie do subjektivního prožívání a vnímání osobních hodnot, stejně jako tolerance odlišného názoru; odlišování vědeckého a osobního pohledu.
2. **Prezentace k vybranému tématu.** Nejlépe výzkumu či výzkumů (2-3), které souvisí s daným prožitkem, či fenoménem. Kritická reflexe. Ukotvení tématu ke známým psychologickým teoriím. Prezentace je hodnocena 25 body do konečného hodnocení (výrazně slabá prezentace bude ohodnocena sníženým bodovým ziskem). Rozsah prezentace přibližně 10 minut. Doporučeno je použití Powerpointu, případně dalších vizuálních nebo auditivních pomůcek. Pro prezentaci je možné se spojit do dvojic a prezentovat např. více výzkumů na daný fenomén společně. Pak je rozsah prezentace dvojnásobný. Témata k jednotlivým okruhům se vybírají na prvním setkání kurzu.
3. **Vypracování eseje o vybraném tématu, nejlépe na základě vlastní zkušenosti.** Esej by měla obsahovat popis události, kritickou reflexi daného stavu, osobní prožitky. Jak popisovaný jev zapadá do kontextu podobných prožitků – nebo zda je to unikátní osobní zkušenost. Co mi daná zkušenost přinesla do života. Možné nebezpečí, patologie – srovnání. Rozsah 4-5 normostran. Předpokládá se využití odborné literatury. Maximální zisk je 25 bodů.
4. **Písemný test.** Vychází z probraných témat během semestru a avizovaných okruhů. Maximální zisk je 50 bodů.

Hodnocení :

A – 90 a více

B – 80 a více

C – 70 a více

D – 60 a více

E – 50 a více

F – celkově méně než 50 bodů. Neodevzdání seminární práce nebo prezentace.